

UNUTRAŠNOST CRKVE SV. VIDA U RIJECI

1710–21). U doba baroka izvedeni su zamašni urbanistički zahvati u starim naseljima. Nakon potresa se u Dubrovniku podižu po nacrtima rimskoga graditelja *J. Ceruttija* tipizirane kuće na Placi (Stradunu), a i izgradnja isusovačkoga kompleksa bila je povod za veći zahvat. Tako se u nekim primorskim gradićima na javnoj gradskoj površini oblikuje barokno-dekorativni prostor, ostvaren skromnijim elementima (Veli Lošinj). Tijekom XVIII. st. u *S* krajevima dolazi do privrednoga oporavka nakon ratnih pustošenja te mnoga stara naselja doživljavaju nagli preobražaj. Zidana barokna arhitektura umjesto dotadašnje drvene daje glavni biljeg Vukovaru, Vinkovcima, Osijeku, Požegi, Križevcima, Zagrebu, Varaždinu i dr., kao i

PALAČA PATAČIĆ U VARAŽDINU

u novoizgrađenim gradovima s pravilnim ulicama i trgovima, nastalima po propisima u doba Marije Terezije (Bjelovar, 1756; Nova Gradiška). Palaču (dvor) Zrinskih u starome gradu u Čakovcu gradio je graditelj bečkoga carskoga dvora *P. Lucchese*, a poslije potresa 1738. *A. E. Martinelli* za grofa Althana. Aristokratske i biskupske palače građene su obično u gradovima i u *S* krajevima slijede oblike srednjoeur. baroka (u Đakovu biskupska palača, o. 1703; u Zagrebu biskupska palača, 1729, Bužanova palača u Opatičkoj 8, 1754. i Vojković — Oršić — Rauchova u Matoševoj 9, 1764; u Varaždinu Patačićeva, 1764), dok su palače na jugu mediteranske, pretežno renesansne koncepcije (u Splitu palače Cindro i Milesi; u Visu Dojmi di Delupis-Vukašinović; u Zadru Zmajević; u Dubrovniku Pozza-Pucić; u Kotoru Gregorina; u Dobroti Tripković; u Perastu Smeki; u Labinu Battiala-Lazzarini; u Poreču Sinčić). Najvažnija je među njima dvokatna (nad)biskupska palača u Zagrebu s istaknutim središnjim rizalitom, koju je 1729. biskup J. Branjug uklopio u obrambene zidine katedrale. Osim kod palača i dvoraca, slikovit motiv arkada često se primjenjuje i kod kuća (Vukovar, Vinkovci, Požega, Osijek, kuća Kragujević, 1760). U primorskim krajevima građanske i težačke kuće oživljava vanjsko stubište s »balaturama«. Među vojnim zgradama, koje također često imaju arkade (Bjelovar, Osijek), monumentalnošću se ističe palača koju je u Osijeku 1726. dao podići Eugen Savojski. Gradovi i manja naselja podižu, odnosno pregrađuju: arsenale (Zadar, 1752–72; Hvar, s otvorom za galiju, 1713–21, rad *Derossija*), lože (Blato na Korčuli, 1700, rad *N. Foretića*; Veprinac), gradske tornjeve (Rijeka), gradska vrata (Bakar; Kastav, 1769), županijske zgrade (Varaždin, 1767), općine (Pakrac), fontane (Osijek, 1760–66) i dr.

Među četrdesetak samostanskih zgrada koje su u XVII. i XVIII. st. izgradili crkveni redovi ističu se kasnorenesansni isusovački kolegij u Zagrebu (1645–54, graditelj *A. Maceti*), pavlinski samostan u Lepoglavi (1650–1735) i isusovački Collegium Ragusinum u Dubrovniku, građen po nacrtima opata *Serafina* iz 1662. Samostani obično zadržavaju tradicionalnu koncepciju zatvorena četverokuta s unutarnjim dvorištem, koje je tu i tamo otvoreno arkadama (franjevci u Jastrebarskom, Našicama, Šarengradu), što ih ponegdje nose nabrekli stupovi (Slavonski Brod, franjevci, oko 1725). Najveća se pozornost u samostanima poklanjala uređenju blagovaonica (Lepoglava, franjevački u Zagrebu). — Posebno mjesto u baroknoj arhitekturi ima → *dvorac*, usamljena građevina na ladanju koja krajoliku daje osobit naglasak. U *S* hrv. krajevima, osobito u Zagorju i Slavoniji, podignulo je visoko plemstvo nekoliko desetaka dvoraca raznih tipova. Ranobarokni, građeni u prvoj pol. XVII. st., zatvaraju u pravilu četverokutno dvorište s arkadnim trijemovima. Najimpozantniji su među njima Klenovnik i Lobar. Miljana je građena od poč. XVII. st. u više etapa. Neki dvorci imaju kule (Mali Tabor, Novi Dvori klanječki, Bela I). Većina njih građena je tijekom XVIII. st. i pripada, s obzirom na tlocrt, raznim tipovima. Vrlo izdužen pravokutan tlocrt s trima naglašenim rizalitima ima dvorac Eltz u Vukovaru; skromniji su Nuštar, Jakovlje i Bela II. Osim četverokirlnih, koji se u tlocrtu nastavljaju na prethodno uobičajen tip (Bilje u Baranji, Jalžabet, Ludbreg, Bežanec), izrazito su barokni trokirlni dvorci, a takvih je najviše (Veliki Bukovec, Gornja Bistra, Brezovica, Lužnica, Ilok, Darda). Dubrovački → *ljetnikovci*, građeni poslije velikoga potresa (1667), imaju barokna obilježja (Bozdari u Rijeci dubrovačkoj, Bizzaro u Čempresati kraj Komolca, Pucić-Đorđević na Pilama). Među → *stancijama* po Istri ističe se barokna Dajla kraj Novigrada. *Kurije* su manje i skromnije plemićke ladanjske kuće, pretežito u Tropolju i Zagorju. Od nekada mnogih drvenih kurija vrlo ih je malo preostalo (Škarićevo Donje). Oko dvoraca, ljetnikovaca i kurija njegovali su se parkovi i vrtovi, ali su mnogi s vremenom uništeni. Zasebna je urbanistička pojava skupina kanoničkih kurija na Kaptolu u Zagrebu.

Skulptura. Plastika je u baroku sastavni dio građevina, dok su samostalni kipovi razmjerno rijetki, osobito oni profani.

Pročelja nekih crkava u XVII. st. ukrašena su plastički razrađenim portalima premda još u kasnorenesansnim oblicima (Omiš, 1621; Sv. Katarina u Zagrebu, 1630; franjevci u Varaždinu, o. 1650) ili tek reljefnim grbom donatora (isusovačka crkva u Varaždinu, grb Draškovića, 1656; franjevačka crkva u Krapini, grb Keglevića, 1657). Takvi se elementi nalaze i na pročeljima palača (Vojković — Oršić — Rauch u Zagrebu, Patačić u Varaždinu). Atlanti ukrašuju portal palače Eugena Savojskoga u Osijeku (1726), a kipovi svetaca portal isusovačke crkve u Dubrovniku (o. 1700),